

CÎTEVA STAMPE INEDITE

REFERITOARE LA ORAȘUL GALAȚI

PAUL PĂLTĂNEA

Ca și alte orașe din Moldova, Galații, datează, probabil, din perioada anterioară întemeierii statului moldovean¹. Cîteva urme romane, un sarcofag², o amforă³ și un mic tezaur de monede bizantine din secolul al VII-lea⁴, găsite pe teritoriul actual al orașului, probează existența unei așezări civile din care se va dezvolta noul târg.

Nu se poate preciza, deocamdată, data la care Galații devin târg. Folosind, însă, relatarea referitoare la cumpărăturile făcute, în 1445, de la Galați de negustorul Zindrich din Lemberg⁵, credem că târgul s-a format cu mult înainte de data acceptată de cei mai mulți istorici⁶, adică sfîrșitul secolului al XV-lea, după căderea Chilie și a Cetății Albe sub turci⁷. S-a dovedit că primele mențiuni interne ale Galaților, documentele din 23 septembrie 1445⁸ și 8

octombrie 1454⁹, nu pot fi puse la îndoială¹⁰ și coroborîndu-le cu relatarea de mai sus, referitoare la comerțul liovean cu Galații, putem susține, că, cel puțin în primele decenii ale secolului al XV-lea, Galații se formează ca piață de desfacere a produselor țării și mai ales a peștelui.

Cu toate că orașul se va dezvolta foarte repede, pe harta lui George Reichersdorf din 1541 fiind arătat ca o așezare urbană cu trei turnuri, ca și Birladul, Vasluiul și Fălciul¹¹, reprezentarea sa în stampe va fi mult mai tîrzie, primele stampe fiind, probabil, din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. N-ar fi exclus, însă, ca să existe stampe chiar de la începutul secolului, sau poate chiar mai vechi.

În cele ce urmează, prezentăm șase stampe inedite, lăsînd la o parte pe cele din albumul lui Adolph Kunike, din 1826, atît de des reproduse pînă acum¹².

Prima stampă este de proveniență austriacă, fiind făcută în vremea războiului ruso-austroturc din anii 1787—1792, o dată cu stampele orașelor București, Iași, Focșani, cetatea Hotinului și Ismailului etc. Tema stampe este în legătură cu cucerirea orașului de către trupele rusești, iar textul explicativ precizează că bătălia a avut loc la 1 mai 1789, turcii pierzînd 2 000 de soldați, iar restul de 4 000 oameni împreună cu Ibrachim pașa au fost făcuți pri-

¹ Constantin C. Giurescu, *Tîrguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea*, Editura Academiei R.S. România, București, 1967, p. 225.

² Muzeul regional de istorie Galați, nr. inv. 3009; C. Moisil, *Sarcofagi de piatră*, „Buletinul Comisiei monumentelor istorice”, III, 1910, p. 85—86; M. Petrescu-Dimbovița, *Archaeologische Forschungen im Bezirk Covurlui*, „Dacia”, VII—VIII, 1937—1940, p. 430.

³ Idem, nr. inv. 2981.

⁴ Irimia Dimian, *Cîteva descoperiri monetare bizantine pe teritoriul R.P.R.*, „Studii și cercetări numismatice”, I, 1957, p. 196—197.

⁵ I. Nistor, *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau*, Gotha, 1911, p. 31; La N. Iorga aceste cumpărături sînt datate probabil dintr-o eroare tipografică, în 1434. (*Istoria comerțului românesc, epoca veche*, București, 1937, p. 95).

⁶ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 227, nu exclude posibilitatea formării târgului chiar înainte de căderea Chilie și Cetății Albe.

⁷ Melhisedec, *Cronica Romanului și a episcopiei de Roman*, I, București, 1874, p. 132; N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe*, București, 1900, p. 194—195; Idem, *Studii și documente*, XVI, p. 225; Idem, *Istoria poporului românesc*, I, 1922, p. 245, n. 1; Idem, *Istoria românilor prin călători*, I, Vălenii de Munte, p. 26; Gh. N. Munteanu-Birlad, *Galații*, 1927, p. 27; D. Ciurea, *Cîteva date pentru istoricul Galaților* (sec. XVI—XVII), „Studii și cercetări științifice”, Academia R.P.R., Filiala Iași, Istorie, VIII, 1957, I, p. 227.

⁸ Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, II, Iași, 1932, p. 235, nr. 64. Pare puțin probabil ca satul de la girla Brateșului să fie Galații (D. Ciurea, *Situația internă a Moldovei în epoca lui Ștefan cel Mare*, Studii, X/6, 1957, p. 73, n. 3; Idem, *Cîteva date pentru istoricul Galaților*,

p. 227). Tîrgul s-a dezvoltat pe malul Dunării, în partea opusă lacului Brateș. De altfel „girla” Brateșului nu este tot una cu lacul Brateș, căci în același document este amintit și iezorul Covurluiului cu girla. Așadar este vorba de una din girlele ce veneau dinspre podișul Covurluiului și se vărsau în Brateș, cum este, de exemplu, Chineja.

⁹ Idem, *loc. cit.*, II, p. 515, nr. 138.

¹⁰ Constantin C. Giurescu, *Tîrguri și orașe*, p. 225, nr. 4.

¹¹ Georgio Reichersdorf, *Moldaviae quae olim Daciae pars chorographia*, în A. Papiu Ilarian, *Tesaur de monumente istorice pentru România*, București, 1864, III, p. 127—143; C.C. Giurescu, *Tîrguri și orașe*, p. 224, 227.

¹² Adolph Kunike, *Zwei hundert vier und sechzig Donau-Ansicht nach den Laufe des Donaustromes von seinem Ursprunge bis zu seinem Ausflusse in das Schwarze Meer*, Wien, 1826, pl. CCLVIII, CCLIX.

Fig. 1. Galații în anul 1789, reprezentare imaginară.

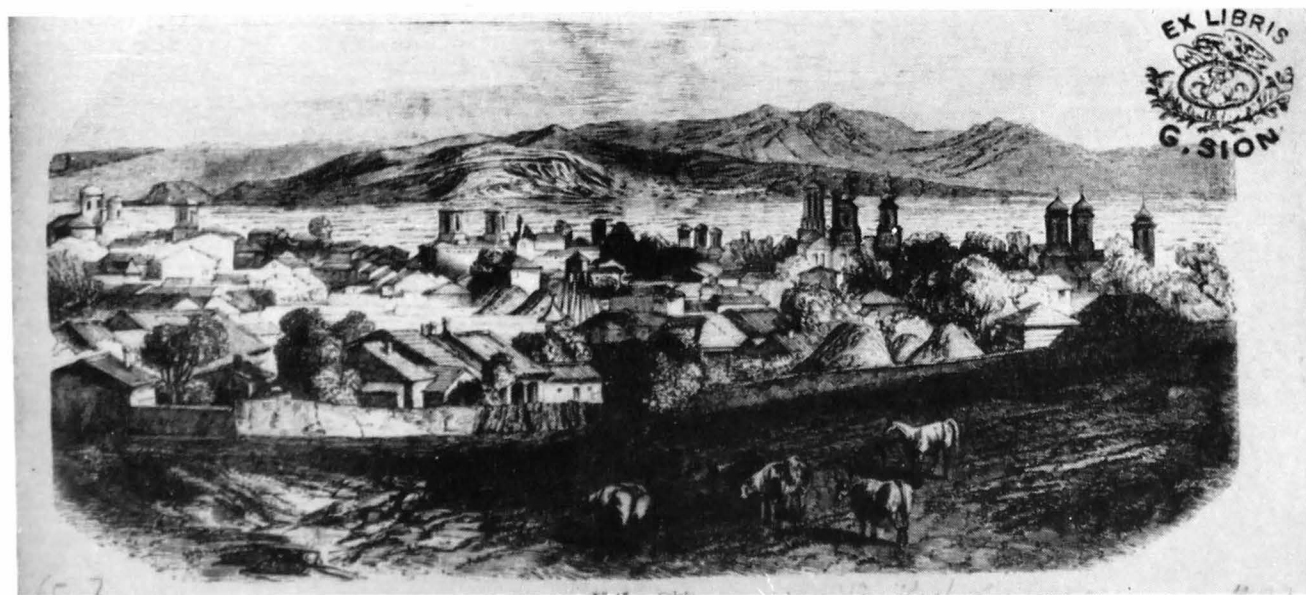

Fig. 2. Galații în vremea Unirii.

zonieri¹³. Data bătăliei nu este exactă; atacul armatelor rusești conduse de generalul Dörffelen s-a produs la 19/30 aprilie¹⁴.

¹³ Biblioteca Academiei R.S. România, Cabinetul de stampe, B. IX, 16.

¹⁴ Hurmuzaki, XVI, p. 606, MCDIX; M. Popescu, *Războiul ruso-austro-turc dintre 1787-1792 și ocupațiunea Principatelor Române*, „Convorbiri literare”, LXIII, 1930, p. 337-361; A. Vianu, *Mișcarea național-eliberatoare și Nicolae Mavrogheni*

Autorul gravurii a folosit, probabil, informațiile din „Gazeta de Viena”, care relatează că bătălia a avut loc în ziua de 1 mai¹⁵. De altfel această dată o găsim și în alte documente, cum

(1787-1790), „Studii”, IX, 1957/5, p. 45-62; Idem, *Note privitoare la participarea voluntarilor români la războiul ruso-austro-turc (1787-1792)*, „Analele româno-sovietice”, Istorie, 1956/3, p. 97-111, nu amintesc bătălia de la Galați.

¹⁵ Ibidem, MCDX.

Fig. 3—4. Galații în anii 1877—1878.

este raportul lui Metzburg, consulul Austriei la Iași, dar care apreciază că efectivele armatei turcești au fost numai de 200—300 soldați¹⁶. După câteva zile, Metzburg revine cu un alt raport în care precizează că au fost omorâți 2 000 de turci și luați prizonieri 1 500 de soldați, 35 steaguri, 13 tunuri, împreună cu „cunoscutul” Ibrahim pașa¹⁷. Aceste cifre sînt aproape identice cu cele indicate de „Gazeta de Viena”

¹⁶ Idem, XIX/1, p. 541, CCCCXXXIV; Data de 1 mai este folosită de Zinkeisen, *Geschichte des osmanischen Reiches in Europa*, VI, Gotha, 1859, p. 727; N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, II, București, p. 272, n. 1; C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, III/1, ed. II, București, 1944, p. 313.

¹⁷ Idem, XIX/1, p. 541—542, CCCCXXXV.

și un raport consular francez¹⁸, dar ele nu corespund cu cele din legenda stampei. Se prea poate ca autorul, cu bună intenție, să fi modificat cifrele pentru a da o mai mare amploare victoriei aliaților, sau a folosit, poate, și alte surse informative. De pildă, într-o scrisoare din Constantinopol se arată că bătălia de la Galați a avut loc la 10 ianuarie 1789, menționându-se că turcii au pierdut 6 000 de oameni și două pașale¹⁹.

Reprezentarea orașului, asemănătoare oricărui oraș turcesc înconjurat cu ziduri, nu corespunde realității, chiar dacă există relatarea austriacului Kleeman, care nota în 1768 că orașul este împrejmuț de un zid stricat²⁰. Acesta văzuse, probabil, tabăra fortificată construită de turci la începutul războiului ruso-turc din 1768—1774²¹. Aceeași greșală o face și autorul stampei care, cunoscînd informația că generalul Dörfellen i-a alungat pe turci din întăriturile lor²² (ihren Verschantzungen), și le-a închipuit ca pe o cetate, redîndu-ne imaginea cu totul deformată a unei cetăți turcești.

Cea de-a doua stampă este din preajma anilor Unirii²³, reprezentînd o vedere generală a Galaților, partea din vale, dinspre Dunăre, vechiul oraș care pare să semene cu relatarea lui William Rey, „o adunătură de cocioabe de lemn”²⁴, cu excepția celor câteva biserici construite din piatră sau cărămidă.

Celelalte patru stampe sînt din anii războiului pentru independență. Una dintre ele reprezintă o stradă din Galați²⁵ poate „ulița domnească”, plină de animație și cu case cu un etaj, avînd, mai toate, prăvălii la parter. Cele două vederi generale ale portului²⁶, redau imaginea unui mare oraș, cu o populație densă și cu un mare trafic comercial. Stampele au fost făcute, probabil, cu puțin înainte de izbucnirea războiului, căci într-o informație din 1879 se menționa că „Galații par morți, portul fiind închis și negustorii străini plecați”²⁷. Ultima stampă²⁸ ne redă un aspect din trecerea trupelor rusești peste Dunăre, care s-a făcut și pe la Galați, în vara anului 1877. Se prea poate ca stampa să redea operațiunile militare efectuate în jurul datei de 12/24 iunie, cînd cu ajutorul

¹⁸ Idem, XVI, p. 606, MCDIX.

¹⁹ A. Oțetea, *Contribution à la question d'Orient*, Bucarest, 1930, p. 259, CXCI.

²⁰ Nicolas Ernes Kleeman, *Voyage de Vienne, à Belgrade et à Kilia nova*, Neuchâtel, 1780, p. 30, n. 2.

²¹ Al. Ciorănescu, *Documente privitoare la istoria românilor, culese din arhivele din Simancas*, București, 1940, p. 274, DXCI.

²² Hurmuzaki, XIX/1, p. 541—542, CCCCXXXV.

²³ Biblioteca centrală universitară, Cluj, colecția G. Sion, 1298.

²⁴ N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, IV, București, 1929, p. 92.

²⁵ Biblioteca centrală universitară Cluj, colecția G. Sion, 1622.

²⁶ Idem, colecția G. Sion, 1296, 1621.

²⁷ N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, IV, p. 142.

²⁸ Biblioteca centrală universitară Cluj, colecția G. Sion, 1620.

vapoarelor „Ștefan cel Mare“ și „România“ și a unui număr mare de bărci au fost trecute peste Dunăre trupele rusești, cantonate, deja, în marginea orașului²⁹. Este greu de precizat dacă o informație din ziarul *Resboiul* se referă

tot la aceste operațiuni, sau la altele efectuate ceva mai târziu³⁰.

Chiar dacă stampele prezentate au mai mult un caracter general, ele completează, totuși, seria izvoarelor documentare ale istoriei orașului Galați.

²⁹ „Familia“, Budapesta, XIII, nr. 26, 26 iunie/8 iulie 1877.

³⁰ „Resboiul“, nr. 1, 23 iulie 1877.

Fig. 5. O stradă din Galați în anii 1877–1878.

Fig. 6. Trecerea armatelor rusești la Galați, peste Dunăre în anii 1877–1878.

